

Žmonės

Legendos

Nr. 3 (26)

2016 m. vasara

Kokią istoriją
mena garsiausių
šiandienos
dvarų sienos?

DIDŽIOSIOS LENKTYNĖS

Nuo Vilniaus iki Palangos
per... tris dienas

LUIZĖ –
ŠIRDŽIŲ
KARALIENĖ

Atsiskyrelis
STANISLOVAS
MORAVSKIS
ir jo jurginai

Kaip ARŪNAS
ŽEBRIŪNAS

žaidė „Seklio
Kalio nuotykius“

KIPRAS
PETRAUSKAS

Operos žvaigždė,
kurios nebuvo
galima nemylėti

JŪRATĖ. ONAITYTĖ

Man labai pasisekė,
kad didieji mano darbai
buvo jaunystėje, kai
ir jėgų, ir noro buvo...

www.zlg.lt

9 772029 321039

Kaina – 2 Eur

vyndolika paveikslų atsidūrė Kaune, Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, vienas paveikslas ir dvi skulptūros nukeliavo į Šiaulių „Aušros“ muziejų.

Po karo Pakruojo dvare porą metų veikė veterinarijos felčerių mokykla, vėliau įkurtas tarybinis ūkis, paskui išsikraustė žemės ūkio technikumai, žemės ūkio kadrujų kvalifikacijos kėlimo mokykla. 1972 metais dvare vyko legendinio filmo „Tadas Blinda“ filmavimai – gerbėjai turėtų prisiminti žymiąsias dolomitinio tilto arkas, prie kurių ir buvo „nuplaktas“ svieto lygintoją vaidinęs aktorius Vytautas Tomkus.

„Visi pastatai tarybiniais laikais buvo naudojami, tai ir išgelbėjo juos nuo visiško nunykimio. Sako, rūmuose ir kiaušės buvo laikomos, bet tai pastatui išėjo tik į naudą“, – šypteli Giedrius Klimkevičius.

Jam pritaria ir dabartinis Bablyno-Žemaitkiemio dvaro šeimininkas Mindaugas Šventoraitis, vardydamas, kas sovietmečiu buvo įsikūręs dvare: „Kolūkio pirmininkas, buhalterė, keli darbininkai, vienas kitas benamis, avys, kiaulės. Kai atvažiavau, vaizdas buvo gana surrealistinis: pastatai apleisti, be durų, langų, vietoj jų – vėjuje besiplaikstantis polietilenas. Vidurvasarį vaikštinėja po kiemą žmogus su kailiniu paltu ir lapine kepure ant galvos, rankoje – kirvis, nosis – pamėlusį, pirštai nuo rūkymo nesusilenkia – toks sovietinis mohikanas. O viename rūmų gale gyvena... avys. Netgi lango anga iškirsta iki pat žemės, kad galėtų kada nori išeiti lauk ir sugrįžti. Išmėžėme mėsą, sutvarkėme grindis, sienas – nepaisant visko, tas kambarys buvo mažiausiai nukentėjęs.“ Vėliau restauruota patalpa netgi gavo Avių pavadinimą.

Regis, labiausiai pasisekė Šešuolėlių dvarui, kuris Antrąjo pasaulinio karo metais beveik nenukentėjo. Sovietmečiu dvaro rūmuose ir kituose pastatuose buvo tarybinio ūkio kontora, darbininkų butai, paštas, valgykla, medicinos punktas.

„Antrasis pasaulinis karas pribagė dvariškąją kultūrą. Dabar kalbėti apie dvarų sodybas mums jau sudėtinga, nes nelabai suprantame, koks tai dalykas buvo“, – liūdnoškai konstatuoja Marius Daraškevičius.

ŠIŲ LAIKŲ DVARININKAI

Įsigijęs Šešuolėlių dvarą Raimundas Vincentas Petrasuskas net negalvojo, kad kada nors ištaigus dvaras taps mėgstama vestuvių ir privačių firmų švenčių vieta: „Pirkau dvarą todėl, kad man buvo įdomu jį restauruoti – norėjosi pamatyti, koks bus rezultatas. Man tai buvo malonumas. Dar su žmona svarstėme, kad bus smagu ir patiems pabūti dvare, o apie kokią nors komercinę veiklą negalvojome. Dabar per metus dvarą išnuomojame penkiolika–dvidešimt kartų – tai nėra verslas, tačiau gauti pinigai padeda išlaikyti dvarą, jame dirbančius žmones, o mūsų svečiai turi progą pajusti dvariško gyvenimo malonumą.“

Giedriui Klimkevičiui Pakruojo dvare veiklos netrūksta, o Bablyno-Žemaitkiemio savininkas Mindaugas Šventoraitis jau svarsto pirkti dar vieną apleistą dvarą. Trisdešimt šešis dvarus apvažiavo, dar šimtą ketina apšaukti šią vasarą: „Babtyne tegul šeimininkauja vaikai, o aš noriu imtis ko nors naujo. Turiu patirties, viziją, todėl tvirtus rekonstruoti man nebeįdomu. Noriu prikelti apleistą dvarą, rasti jame istorinių momentų, juos atkurti ir išryškinti. Kuo labiau apleista – tuo įdomiau...“ ■

Bajoriškas svetingumas

Pasak architekto, dvarų kultūros ir vizualaus identiteto tyrinėtojo Mariaus Daraškevičiaus, dvaras visada buvo pasaulis pasaulyje, o savininkas – lyg sumažinta karaliaus kopija, kuri niekam niekuo nėra įsipareigojusi ir prieš ką nors atsakinga. Kol egzistavo Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, dvaro valdytojas teturėjo atlikti vienintelę – kario – pareigą.

Priziūrėti dvarą ir jame dirbančius valstiečius bei oriai ir garbingai priimti svečius – maždaug tuo gyveno kone kiekvienas dvaro savininkas. „Visuomenės susisluoksniavimas net ir tarp bajorų tuo metu buvo gana ryškus, – pasakoja Marius Daraškevičius. – Aristokratai bendravo su aristokratais, stambieji dvarininkai – su sau lygiais, vidutiniokai – su vidutiniokais. Tik XIX amžiuje į tarpusavio bendravimą pažiūrėta šiek tiek paprasčiau.“

Svetingumas – kertinis dalykas, kai kalba pasisuka apie dvaro šeimininko garbę ir orumą. „Jei ko trūksta, ko nors neturi – skolinkis, daryk ką nori, bet svečių priimk padoriai: su deglais, gėlių ir žalumynų girliandomis, patrankų ar šautuvų salvėmis ir nesibaigiančiomis vaišėmis“, – to meto papročius vardija dvarų kultūros tyrinėtojas.

Grafas Leonas Potockis, aprašydamas lietuviškas puotas, pasakojo, kad pusryčiai XIX amžiaus pirmojoje pusėje būdavo patiekiami du, o kartais – ir tris sykius. Pirmąkart lengvus pusryčius – paprastai puodelį kavos su grietinėle – tarnai į kambarį atnešdavo apie septintą valandą ryto, tačiau svečiai kavos dažniausiai neparagaudavo, nes iš vakaro būdavo smarkiai užauta. Dešimtą valandą būdavo pasiūdoma iš vaistinės (patalpos, kurioje buvo laikomos vaistinės žolelės, trauktinės, saldumynai, prieskoniai ir kiti brangūs dalykai) atsargų išlenkti taurelę anyžinės ar kmyninės trauktinės užkandant sausainėliu. Vienuoliktą šeimininkas svečius pavaišindavo ajerų degtine (apetitui sukelti) ir pakviesdavo lengvai užkasti koldūnų, dešrų, veršienos *zrazų*, rūkytų mėsos gaminių ir sūrio, o visa tai užgerti porteriu ir kitokiais alumi.

Antrą valandą dienos vėl visi sėsdavosi prie stalo, šįkart – pietų iš keliolikos patiekalų su degtine ir vynu. Save gerbiančiuose dvaruose buvo mandagu svečius vaišinti bent kelių rūšių vynu. XVII amžiuje neturėti vyno rūšio reikėd būti prastu aristokratu. Mažesnes vyno atsargas turėjo ir medinių dvarų savininkai. Iki XVIII amžiaus pabaigos pats populiariausias buvo vengriškas tokajus, vėliau – šampanas.

Gausiais pietumis svetinguose dvaruose diena nesibaigdavo: po jų svečiams būdavo patiekiamas kava su grietinėle, o po kelių valandų pasiūdoma vaisių ir saldumynų, tarp jų vasarą – agurkų, žiemą – riešutų ir aguonų su medumi. Šeštą valandą svečiai būdavo kviečiami išgerti arbatos su pyragais, o truputį vėliau šeimininkui sušukus „gyvenimas trumpas, išgerkim degtinės“ visiems pasiūdoma kai ko stipresnio ir, žinoma, su užkanda. Devintą valandą jau laukdavo vakarienė iš penkių ir daugiau patiekalų, kad „alkanam atsigulus čigonai nesisapnuotų“, o diena pasibaigdavo vidurnaktiniais naktiepiečiais – keliomis taurelėmis krupniko.

Galbūt ne taip ištaigingai, bet ir mažesniuose dvaruose svečiai buvo priimami su derama pagarba. „Tais laikais tostai paprastai būdavo palydimi salvėmis. Radvilos galėdavo sau leisti tostus palydėti patrankų šūviais, o mažesnieji dvarininkai, tiksliau, jų tarnai, už lango triukšmą keldavo pistoletais ar botagų kirčiais, – šypteli dvarų kultūros tyrinėtojas. – Pagal įstatymus visi bajorai buvo lygūs, tačiau jų turtai skyrėsi. Nepaisant to, eiliniai bajorai, vadinamieji šlėktos, savo gyvenimo būdu stengėsi neatsilikti nuo didikų, o priimdami svečius – pasirodyti kaip įmanydami. Paradoksalu, bet kuo bajoras būdavo smulkesnis ir jo dvaras mažesnis, tuo reprezentacinės patalpos – priemenė, valgomasis ir salonas – name užimdavo daugiau vietos.“

Visuose dvaruose stovėjo panašaus stiliaus baldai: tie, kas galėjo sau leisti, siuntėsi juos iš užsienio, o kas ne – užsakydavo pagaminti vietiniams amatininkams pagal užsieninių, dažniausiai vokiškų, baldų pavydžius. Tas pat buvo ir su indais: vieni turėjo sidabrinus ar porcelianinius, kiti – tik molinius, tačiau net ir tie, kurie negalėjo sau leisti prabangos, stengėsi laikytis etiketo. „Juk smulkieji bajorai labai dažnai tarnaudavo pas aristokratus, jie matė, kaip valgo, elgiasi to meto aukštuomenė.“

